కాళిదాసు

రఘువంశం

మహాకవి కాళిదాసు

రఘువంశం

రఘువంశం

వచన రచన :

రెంటాల గోపాలకృష్ణ

జయంతి పబ్లికేషన్స్
కారల్‌మార్క్స్ రోడ్, విజయవాడ - 520 002.

RAGHU VAMSAM

By :

RENTALA GOPALA KRISHNA

JAYANTHI PUBLICATIONS

KARL MARX ROAD

VIJAYAWADA - 520 002.

Ph : **0866 - 2577828**

Mobile : **8978261496**

Ó **PUBLISHER**

Edition :

2013

PRICE **:** ₹ **65-00**

D T P :

SRI SRINIVASA GRAPHICS

VIJAYAWADA - 521 108.

Ph : 9440397989

Printers :

NAGENDRA ENTERPRISES

VIJAYAWADA - 3.

ఆముఖమ్

కాళిదాసు కావ్యాలలో రఘువంశం అనేక విధాల గొప్పది. ఆ మహాకవి కవితా మాధుర్యానికీ, ప్రతిభావ్యుత్పత్తులకూ, నికషోపలం ఈ కావ్యం! కనుకనే సంస్కృత విద్యార్థులు మొట్టమొదట రఘువంశ కావ్యాన్ని విధిగా అధ్యయనం చేస్తారు. వారి వారి యోగ్యతనూ, అర్హతనూ బట్టి, విజ్ఞుల, అల్పజ్ఞుల హృదయాలను కూడా అలరిస్తుంది ఈ హృద్యమైన కావ్యం.

సకల కావ్యరత్నమని చెప్పదగిన రఘువంశానికి పలువురు వ్యాఖ్యలు రచించారు. వీటిలో మల్లినాథసూరి, హేమాద్రి, చారిత్రవర్ధన, దక్షిణావర్త, సమితి విజయ, వల్లభ, ధర్మమేరు, విజయగణి, విజయానందసూరి చరణ సేవక, దినకర మిశ్ర ప్రభృతుల వ్యాఖ్యలు ప్రధానమైనవి.

అయితే కోలాచల మల్లినాథసూరి వ్యాఖ్యయందు తక్కిన వ్యాఖ్యలన్నీ దిగదుడుపు! కనుకనే అతని వ్యాఖ్య వచ్చిన తరువాత పూర్వపు వ్యాఖ్యాలన్నీ మూతబడ్డాయి!

'కాళిదాస గిరాం, సారాం,

కాళిదాసః సరస్వతీ'-

అట్టివాడు కాళిదాసు. కనుకనే అతను కవికుల గురువు అన్నాడు పక్షధర మిశ్ర బిరుదాంకితుడు జయదేవకవి. ఈ గురువు అప్పటికీ ఇప్పటికీ – ఎప్పటికీ గురువే! ఏ శిష్యుడూ ఇంతవరకు గురువును మించలేదు!

మరి, ఇలాంటి కాళిదాసు కవనాన్ని గురించి ఎవరు వర్ణించి చెప్పగలరు ? ఆ పని చేయడం కొంతలో కొంత, వ్యాఖ్యాతృ సార్వభౌముడు కోలాచల మల్లినాథ సూరికే చెల్లింది!

'ఉపమా కాళిదాసస్య'–

ఉపమానాలు చూచి చూచి, తూచి తూచి ప్రయోగించడంలో అతనికి అతనే సాటి! అర్థపుష్టికి కాళిదాసు పెట్టింది భిక్ష!

రమణీయమగు రఘువంశ కావ్యాన్ని సాధ్యమైనంత సరళ శైలిలో వచనంగా వ్రాశాను. నిజానికిది సాహసమే! మూలంలోని సొగసు పోనివ్వకుండా పట్టుక రావాలని ప్రయత్నించాను. ఎంత వరకు కృతకృత్యుడనయ్యానో పాఠకులకే ఎరుక.

ఇందలి అందచందాలన్నీ మహాకవి కాళిదాసువి, వికృతాలు ఏవి ఉన్నా, అవి నావి!

- రెంటాల గోపాలకృష్ణ.

రఘువంశం

వేదాలకు మొదట ప్రణవం ఉన్నట్లు రాజులలో వైవస్వతమనువు మొదటివాడుగా ఉన్నాడు. ఆయన బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్ఠుడు. దోషరహితమైన ఈ సూర్యవంశంలో పాలసముద్రాన చందమామ పుట్టినట్లు, పరిశుద్ధుడైన దిలీపుడనే రాజచంద్రుడు పుట్టాడు.

ఆయనిది విశాలమైన వక్షస్థలం. వృషభం మూపురం వంటి మూపురం. మనిషి సాలవృక్షం వలె చాలా ఎత్తు! ఆజానుబాహువులు.

దిలీపుని చూస్తుంటే క్షాత్రధర్మమైన పరాక్రమమే ఆ పురుషరూపం ధరించిందా అనిపిస్తుంది. భూతకోటిలో అన్నిటి కంటె బలమూ, తేజస్సూ కలవాడాయన. మనుష్యులలో అంత పొడవైనవాడు లేనేలేడు. మేరు పర్వతంలా ఆయన అంత పెద్ద దేహంతో భూమినంతా ఆక్రమించాడు.

ఆకారంతో సమానమైన ప్రజ్ఞ కూడా ఉన్నది ఆయనకు. ప్రజ్ఞకు సాటివచ్చే శాస్త్ర పరిజ్ఞానమూ ఉన్నది. ఆ శాస్త్ర పరిజ్ఞానానికి తగిన పనులే చేస్తాడాయన. ఆ పనులకు తగినట్టి ఫలితమూ పొందుతాడు.

సముద్రంలో తిమింగిలాది క్రూర జంతువులున్నాయి, ముత్యాలూ పగడాల వంటి రత్నసంపదా ఉన్నది. నౌకాయానం చేసే వర్తకులు మున్నగు వారికి సముద్రుడు భీకరుడుగా ఉంటాడు. రత్న సంపదా సమకూరుస్తాడు. అలాగే దిలీప మహారాజు కూడా తనను ఆశ్రయించిన వారికి తన తేజ ప్రతాపాదులతో భయంకరుడుగానూ, దయ-దాక్షిణ్యాది గుణాలచేత అవశ్యం ఆశ్రయించదగినవాడు గాను ఉంటున్నాడు.

నేర్పరి అయిన సారథి, చిరపరిచితమైన మార్గం నుండి కొంచెమైనా సరే రథచక్రాలు అటు - ఇటు తొలగనీయకుండా రథం నడుపుతాడు -

అలాగే దిలీపుడు తన పూర్వీకులైన మనువు మొదలు వస్తున్న ఆచార వ్యవహారాల నుండి ప్రజలను కొంచెమైనా తొలగనీయక గట్టి శిక్షణతో పరిపాలిస్తూ ఉన్నాడు.

ప్రజలకు శ్రేయస్సూ, సంపద చేకూర్చడం కోసమే వారి ఆదాయంలో ఆరవపాలు మాత్రం తాను స్వీకరించేవాడు దిలీపుడు. అవును మరి – తాను గ్రహించిన దానికి వేయిరెట్లు వదలడానికే సూర్యుడు జలం పీలుస్తున్నాడు.

ఆయనకు చతురంగ బలాలు అనేవి కేవలం రాజోపకరణంగా మాత్రమే ఉంటున్నాయి. కాని, వాటివలన ఏదో ప్రయోజనం సాధించడానికి కాదు. అయితే, ఆయన తన ప్రయోజనాలు సాధించుకోడానికి వేరే సాధనాలు ఉన్నాయి. శాస్త్రాలలో అప్రతిహతమైన బుద్ధిబలం, అదేపనిగా ధనుస్సును ఎక్కుపెట్టటం – ఇవి రెండే ఆ సాధనాలు!

దిలీపమహారాజు చేసే కార్యాలోచనలన్నీ గూడా చాలా గుప్తంగా ఉంటాయి. సంతోష సూచకములైన ముఖకవళికల వల్ల కాని, ఇతర చేష్టలద్వారా కాని వాటిని వెల్లడి కానివ్వడు. అయితే, ఆయన చేసే పనులు ఇతరులు ఎలా తెలుసుకోగలుగుతా రంటారేమో ? ఇప్పుడు మనం అనుభవించే శుభాశుభ ఫలాలను బట్టి, పూర్వజన్మలో మనం ఇలా చేసి ఉంటామని ఊహించుకున్నట్లే, తాత్కాలిక క్రియలను బట్టి ఇందుకోసం ఇలా చేసి ఉంటాడని ఊహామాత్రంగా తెలుసుకోవడం జరుగుతుంది.

ఆయన ధర్మార్థ కామముల కోసమే శరీర సంరక్షణ చేసుకుంటాడు. అంతేకాని దేహచ్యుతి కలుగుతుందేమోనన్న భయం వలన కాదు. ఆయనకు ఎలాంటి వ్యాధులూ లేవు. అయినా దానధర్మాలు చేస్తూ ఉంటాడు, యుద్ధాదుల వలన ద్రవ్యార్జన చేస్తాడు కాని ధనాపేక్ష వల్ల మాత్రం కాదు. సుఖాలు అనుభవిస్తాడు. కాని వాటిమీద ఆశక్తితో మాత్రం కాదు. ఆ విధంగా ఆయన భయమూ, వ్యాధీ, ధనాపేక్ష, సుఖాసక్తి లేకుండా రాజ్యపాలన చేస్తున్నాడు.

లోకులలోని గుణగుణాలను గురించి తెలుసుకోగల నేర్పు ఆయనకు ఉన్నది. లోకులలోని దుర్గుణాలు గ్రహించినప్పటికి వాటిని గురించి ప్రస్తావించడు దిలీపుడు. ప్రతీకారం చేయగల శక్తి సామర్థ్యాలు ఉండి కూడా, ఆయన, అపకారాలను మన్నిస్తాడేకాని పగ తీర్చుకోడు. గొప్ప దాతృత్వం కలిగి ఉండి కూడా తాను చేసిన త్యాగాలనుంచి బడాయిలు చెప్పుకోడాయన. ఇలా ఒకేచోట రెండేసి గుణాలు ఉండడం సకృత్తు. కానీ, దిలీప మహారాజులో అవి ఉన్నాయి.

ఆయన జితేంద్రియుడు. సకల విద్యా పారంగతుడు. ధర్మనిరతుడు. ఒక్క వయస్సు వల్ల ముసలితనం రాలేదు కాని తక్కిన అన్ని మంచి విషయాలలోనూ ఆయనకు వృద్ధత్వం అనగా ఔన్నత్యం ప్రాప్తించింది. ప్రజలందరినీ ఆయన మంచి మార్గాన నడిచేటట్లు చేస్తున్నాడు. భయమనేది లేకుండా వారిని సంరక్షిస్తున్నాడు. అన్న వస్త్రాదులిచ్చి పోషిస్తున్నాడు. కనుక ప్రజలకు, వారి తల్లిదండ్రులు కేవలం జన్మకారకులుగా మాత్రమే ఉన్నారు. తక్కిన అన్ని విధాల దిలీపుడే వారి తండ్రి.

ప్రజల క్షేమం కోసమే శిక్షార్హులైనవారిని శిక్షిస్తున్నాడాయన. సంతానం కోసమే భార్యను పరిగ్రహించాడు. కాబట్టి దుష్టశిక్షణ, శిష్ట రక్షణ చేస్తూ న్యాయంగా ధనం ఆర్జించాడు. సంతానార్థం యోగ్యకాలములందు మాత్రమే భార్యను పొందుతూ సదాచారవంతుడైనాడు. ఆ విధంగా ఆయన చేసే ప్రతి పనీ ధర్మాన్ని వృద్ధి పొందించడానికే ఉపయోగపడ్డాయి.

దిలీపుడు భూమియందలి ద్రవ్యాలను విస్తారంగా తీసుకుని వాటితో యజ్ఞయాగాదులు చేసి దేవతలను సంతుష్టి పరిచాడు. ఆ విధంగా స్వర్గాన్ని రక్షించినవాడైనాడు. ఇక దేవేంద్రుడు స్వర్గం నుంచి భూమిమీద వర్షం కురిసేటట్లు చేశాడు. దాని వలన పంట – పైరు సమృద్ధిగా ఉన్నది. ఆ

విధంగా ఇంద్రుడు భూలోకాన్ని సంరక్షించినవాడైనాడు. ఇలా దిలీపుడు, ఇంద్రుడూ పరస్పర సహాయంతో స్వర్గ భూలోకాలు రెంటినీ సంరక్షించుకున్న వారైనారు.

ప్రజలను కాపాడడంలో దిలీప మహారాజుదే ప్రథమ తాంబూలం. ఈ విషయంలో ఇతర రాజులెవరూ కూడా ఆయనతో సమానమైన కీర్తి పొందలేకపోయారు. ఎందుచేతనంటే దిలీపుని రాజ్యంలో దొంగతనం అంటే ఏమిటో ఎవరికీ తెలియదు!

యోగ్యులైన జనులు తనకు శత్రువులైనా సరే ఆయనకు ఇష్టులే, అవును మరి – రోగికి చేదుమందు కూడా ఇష్టంగానే ఉంటుంది. ఇక దుష్టులయిన జనులు తనకు మిత్రులయినా సరే ఆయనకు అయిష్టులు. అవును – పాము కాటువేసిన వ్రేలు ఎలా కోసివేస్తామో అలాగే వారిని త్యజిస్తాడాయన.

శ్రేష్ఠమైన పృధివ్యాధి పంచభూతసారం చేత ఆ దిలీపుని సృష్టించాడు బ్రహ్మ. ఏ విధంగానంటే, ఆయనలోని గుణాలన్నీ కూడా ఇతరుల ప్రయోజనం కోసమే ఉపయోగపడేవిగా ఉన్నాయి.

దిలీపమహారాజు భార్య పేరు సుదక్షిణాదేవి. దయా దాక్షిణ్యాలు గల ఆ సాధ్వీమతల్లికి ఆ పేరు స్థారకమయింది. ఉత్తమమైన మగధవంశంలో పుట్టిందామె. యజ్ఞానికి దక్షిణవలె ఆమె అన్ని విధాల దిలీపునకు తగిన ఇల్లాలు! అంతఃపురంలో అనేకమంది స్త్రీలున్నప్పటికీ మంచి మనస్సూ మనోహరమైన రూపమూ గల సుదక్షిణాదేవి వల్లా, సాటిలేని రాజ్యలక్ష్మి వల్లా తను మంచి భార్య కలవాడనని ఆయన భావించుకున్నాడు.

అయితే, ఇన్ని ఉన్నా దిలీప మహారాజుకు సంతానం లేదు. భార్య సుదక్షిణాదేవికి ఒక కుమారుడు కలిగితే బాగుండునని బహుకాలంగా ఆయన ఆపేక్ష పడుతూ వచ్చాడు. అలా కొన్నాళ్ళు గడిచాయి. పుత్ర సంతానప్రాప్తి

కలిగించే అనుష్ఠానం కోసం ఆయన తన రాజ్యపరిపాలనా భారాన్ని మంత్రులపై ఉంచాడు. తరవాత సుదక్షిణాదేవి, తాను పుత్ర సంతానం కోసం బ్రహ్మను పూజించారు. పిమ్మట వారిరువురూ తమ కులగురువైన వసిష్ఠ మహాముని ఆశ్రమానికి బయలుదేరారు.

వారు ఒక గొప్ప ధ్వనిగల రథం ఎక్కి వెళ్ళారు. నల్లటి రథం అది. ఆ రథం మీద తెల్లగా ఉండే దిలీపుడు, పచ్చగా ఉండే సుదక్షిణాదేవి వెడుతూవుంటే, నల్లటి మేఘం మీద తెల్లటి ఐరావతం అనే ఏనుగు, మెరుపు వెడుతున్నట్లు అనిపించింది.

ముని ఆశ్రమానికి వెడుతున్నారు కాబట్టి, అక్కడ మహర్షికి భాధ, ఇబ్బంది లేకుండా కొద్ది పరివారాన్ని మాత్రమే వెంటపెట్టుకుని వెళ్ళారు వారు. పరివారం మితంగానే ఉన్నప్పటికి ఆ దిలీపమహారాజు ప్రభావాతిశయం వల్ల పెద్ద సైన్యం ఆయన వెంట ఉన్నట్లు కనిపించింది.

వారి ప్రయాణంలో చల్లని మెల్లనిగాలి వీచింది. సాలవృక్షరస పరిమళంతో కూడిన గాలి అది. పుప్పొడులు రాలుస్తూ ఉన్న ఆ గాలి ప్రయాణంలో వారికి ఎంతో హాయి, ఆనందం కలిగించింది. దిలీపుడలా ప్రయాణం చేస్తూ ఉన్నప్పుడు ఆ రథ చక్రాల ధ్వని మేఘగర్జన అనుకుని నెమళ్ళు మోములెత్తి మనోహరంగా కూశాయి. త్రోవలో మగజింకలు, ఆడజింకలు ఎన్నో ఆ రథం వంక బెదరిబెదరి చూచాయి. సుదక్షిణ, దిలీపుడు కూడా తమ కళ్ళ వంటి కళ్ళుగల ఆ జింకలవంకే చూచారు.

ఒకచోట స్తంభాలులేని బహిద్ద్వారానికి తోరణాలు కట్టినట్లు సారసపక్షులు బారులు తీరి కలకల ధ్వనులు చేస్తూ పోతూ ఉండడం చూచి వారు ఎంతో ఆనందించారు. కోర్కె సిద్ధిస్తుందనడానికి సూచనగా ప్రయాణం అన్ని విధాలా వారికి అనుకూలంగా ఉన్నది.

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/kbook.php?id=1841

* * *